

Nadolski, B. 1937. 1886–1936. Towarzystwo Literackie Imienia Adama Mickiewicza: zarys historii [1886–1936 The Adam Mickiewicz Literary Society: an Outline of History], Lwów: z Drukarni Zakładu Narodowego Imienia Ossolińskich. S. 54. [In Polish].

Nadolski, B. 1966. Osiemdziesiąt lat Towarzystwa Literackiego im. A. Mickiewicza [Eighty Years of the A. Mickiewicz Literary Society]. *Rocznik Towarzystwa Literackiego imienia Adama Mickiewicza*. № 1. S. 51–64. [In Polish].

Sarnawski, J. 2009. Biegeleisen Henryk. *Słownik badaczy literatury polskiej [Dictionary of Polish Literature Researchers]*. T. 10 / red. J. Sarnawski. Łódź: Łódzkie Towarzystwo Naukowe. S. 27–32. [In Polish].

Wyka, K. 1951. Stan badań i potrzeby nauki o literaturze romantyzmu polskiego. [W:] O sytuacji w historii literatury polskiej [On the Situation in the History of Polish Literature]. *Wybór referatów wygłoszonych na zjeździe polonistów w dniach od 8 do 12 maja 1950 r.* / red. J. Baculewski. Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy. S. 186–211. [In Polish].

УДК 929:81-39-051ШейковськийК.

DOI: 10.20535/2307-5244.60.2025.338313

А. П. Данилевич

ORCID: 0000-0002-7813-1209

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

A. Danylevych

Taras Shevchenko National University of Kyiv

ШЕЙКОВСЬКИЙ КАЛЕНИК ВАСИЛЬОВИЧ — УКРАЇНСЬКИЙ ЕТНОГРАФ (ДО 190-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ)

*Sheykovskiy Kalenyk Vasyliovych — Ukrainian Ethnographer
(to the 190th Anniversary of His Birth)*

У статті розглянуто наукову й освітню діяльність К. В. Шейковського, визначного представника української етнографії, мовознавства та педагогіки. Проаналізовано ключові аспекти його наукової спадщини, зокрема внесок в розвиток української етнографії, створення Південно-руського словника та популяризація української мови й культури через просвітницьку діяльність. Охарактеризовано значення праць Шейковського для формування теоретичних основ української лексикографії, а також їх роль у збереженні й утвердженні культурної ідентичності.

Ключові слова: етнографія, лексикографія, національна ідентичність, культурна спадщина.

The paper examines the scientific and educational activities of K. Sheykovsky, a prominent representative of Ukrainian ethnography, linguistics, and pedagogy. The scientific novelty of this article lies in its comprehensive analysis of K. Sheykovsky's

ovsky's heritage, which enables the restoration of not only the lexicographic and ethnographic components of his work but also reveals the relationship between his educational initiatives and the processes of national cultural identity formation. The purpose of this article is to conduct a scientific and practical study of K. Shekovsky's heritage, particularly to assess his significant contribution to the development of Ukrainian ethnography, lexicography, and public education, as well as to determine the role of his works in the formation of national cultural identity during a period of cultural suppression. The research employed general scientific and specialized research methods, including analysis and synthesis, comparison, generalization, system-structural approach, historical-literary analysis, lexicographic analysis, and ethnographic analysis. An examination of the key aspects of his scientific heritage was conducted, including his contribution to the development of Ukrainian ethnography, the creation of the Southern Russian Dictionary, and the popularization of Ukrainian language and culture through educational activities. The significance of Shekovsky's works for establishing the theoretical foundations of Ukrainian lexicography is analysed, along with their role in preserving and affirming cultural identity. The analysis of K. Shekovsky's dictionary demonstrates his substantial contribution to documenting dialectal vocabulary, particularly that of Podillia, which reflects the ethnographic orientation of his research and emphasizes the importance of territorial context for understanding linguistic features. The analysis reveals that K. Shekovsky's scientific contribution to the development of Ukrainian lexicography and ethnography is significant, as his approach to documenting the national language as a living and dynamic system reflects contemporary views on the role of language in forming national identity and preserving cultural heritage.

Keywords: ethnography; lexicography; national identity; cultural heritage.

Загальна постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Наукове осмислення спадщини К. В. Шейковського набуває особливої значущості в контексті сучасних досліджень української мовної культури, історичної лексикографії та національної ідентичності. Каленик Васильович Шейковський (1835–1903 рр.) посідає видатне місце в історії української науки як мовознавець, етнограф, педагог і громадський діяч, чия діяльність суттєво вплинула на розвиток національної мовознавчої науки, етнографічних досліджень та освітніх ініціатив другої половини XIX ст. Унікальність його науково-просвітницької діяльності полягає в її інтегративності, що охоплювала як розробку теоретичних основ мовознавства, так і їх практичну імплементацію в освітній процес. Багаторічна робота над укладанням «Південно-руського словника» відзначалася системним підходом до фіксації й аналізу мовних одиниць, що становило важливий етап у становленні української лексикографії. Робота К. В. Шейковського

не лише зберегла багатство української лексики XIX ст., а й заклала теоретичні засади для подальшого розвитку українського мовознавства. Лексикографічні принципи, які застосував Каленик Васильович, вирізняються точністю передачі фонетичних і граматичних особливостей, що надає його працям високої наукової вартості (Марахов, Г. І. 1970).

Окремої уваги заслуговує внесок К. В. Шейковського у розвиток народної освіти через створення підручників для недільних шкіл, які сприяли поширенню української мови серед широких верств населення. Ці освітні ініціативи стали важливим інструментом формування національної свідомості в умовах культурного утиску, а його педагогічний підхід відзначався глибоким розумінням соціокультурних потреб суспільства та прагненням зберегти національну ідентичність через освіту.

Дослідження творчості К. В. Шейковського дає змогу розробити нові підходи до вивчення та збереження національних мовних і культурних традицій, зокрема, враховуючи сучасні виклики, пов'язані з глобалізацією та асиміляцією. Його праці, де органічно поєднано теоретичні дослідження та практичні інновації, залишаються актуальними джерелами для аналізу історичних і сучасних процесів у мовній та освітній сферах.

Наукова спадщина вченого, яка суттєво вплинула на розвиток української лексикографії, етнографії й освітніх ініціатив, залишається недостатньо вивченою в сучасному науковому дискурсі. У зв'язку з цим, вважаємо за необхідне дослідити наукову спадщину К. В. Шейковського, що є умовою для подальшого поглиблення знань про еволюцію української лексикографії, освітньо-культурних процесів і національної ідентичності.

Гіпотеза дослідження полягає в тому, що комплексне вивчення наукової спадщини К. В. Шейковського як видатного українського етнографа XIX ст. допоможе не лише окреслити ключові напрями розвитку етнографічної науки того періоду, але й виявити її значення для формування національної культурної ідентичності. Зокрема, теоретичний аналіз наукових підходів К. В. Шейковського в контексті збереження та трансляції фольклорних традицій надає можливість глибшого осмислення його внеску в становлення українського етнонаукового дискурсу як важливого елемента загальнонаціональної інтелектуальної парадигми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тема наукової спадщини К. В. Шейковського, видатного українського етнографа, досліджується у низці сучасних наукових публікацій, що висвітлюють різні аспекти його діяльності. Зокрема, А. П. Свидницький дослідив етнографічні матеріали К. В. Шейковського, зокрема щодо традицій Великодня на Поділлі (Свидницький, А. П. 1861а; Свидницький, А. П. 1861б); О. Гатцук оцінив лексикографічні методи Шейковського у контексті його «Південно-руського словника» (Гатцук, А. 1862); Б. О. Лазаревський надав оцінку значенню «Півден-

но-руського словника» Шейковського для розвитку української лексикографії (Лазаревський, Б. О. 1862).

Г. І. Марахов проаналізував невідомі листи К. В. Шейковського, що розкривають основні методи та підходи в його науковій діяльності, зокрема лексикографічну діяльність (Марахов, Г. І. 1970).

У роботах сучасних дослідників, зокрема І. Заславського, приділяється значна увага діяльності К. В. Шейковського як мовознавця і видавця, в контексті розвитку української національної культури та мовної освіти, акцентуючи на його діяльності в організації наукових проєктів і публікацій, спрямованих на збереження народної спадщини. Б. Коваленко¹ розглядав проаналізував мовно-культурний ареал Поділля, вплив К. В. Шейковського на розвиток української мови в контексті етнографічних досліджень та роль «Південно-руського словника» в розвитку української літературної мови². Н. Побірченко аналізує вплив таких діячів, як К. В. Шейковський, на розвиток педагогічних і просвітницьких ініціатив в українських громадах, а також висвітлює роль Шейковського у формуванні культурної політики і методів навчання, що зберігали українські традиції в умовах підпорядкування різним імперським системам (Побірченко, Н. 2000). О. Шалак дослідила наукову співпрацю К. В. Шейковського та Б. Грінченка через їхнє листування, зробила глибокий аналіз методологічних підходів К. В. Шейковського, розглядаючи його інтерпретацію етнографічних даних, фольклору та народних звичаїв (Шалак, О. 2016; Шалак, О. 2023); О. Шалак дослідила наукову співпрацю К. В. Шейковського та Б. Грінченка через їхнє листування, зробила глибокий аналіз методологічних підходів К. В. Шейковського, розглядаючи його інтерпретацію етнографічних даних, фольклору та народних звичаїв, а також вплив наукової методики К. В. Шейковського на розвиток української етнографії, підкреслюючи його здатність поєднувати лексикографічні та етнографічні аспекти в наукову концепцію (Шалак, О. 2016; Шалак, О. 2023). Останні дослідження, зокрема статті О. Шалак та роботи з історії українського лексикографічного процесу, сприяють поглибленому осмисленню наукової спадщини Шейковського як важливого елемента розвитку етнографії та мовознавства. Однак недостатня увага до комплексного дослідження його впливу на формування національної ідентичності та мовної культури є прогалиною в наукових дослідженнях, що залишаються актуальними в сучасному контексті.

Джерельну базу дослідження становлять як наукові праці самого К. В. Шейковського, так і роботи сучасних науковців, які досліджува-

¹ Коваленко Б. О. Мовно-культурний ареал Поділля в історії української літературної мови кінця XIX — початку XX ст.: дис. ... доктора філологічних наук. 10.02.01 — українська мова. Київ, 2020. 473 с.

² Коваленко Б. О. Мовно-культурний ареал Поділля в історії української літературної мови кінця XIX — початку XX ст.: дис. ... доктора філологічних наук. 10.02.01 — українська мова. Київ, 2020. 473 с.

ли різні аспекти його діяльності. Окрім цього, важливими є архівні матеріали, листування, а також публікації у періодичних виданнях другої половини XIX ст.

Постановка завдання. Метою статті є науково-практичне дослідження спадщини Каленика Васильовича Шейковського, його внеску в розвиток української етнографії, лексикографії та народної освіти, а також визначення ролі його праць у формуванні національної культурної ідентичності в період культурного тиску.

Для досягнення мети визначено завдання:

- 1) провести огляд наукової спадщини К. В. Шейковського в контексті розвитку української етнографії та лексикографії;
- 2) оцінити вплив праць дослідника на формування національної культурної ідентичності та збереження фольклорних традицій;
- 3) вивчити роль науковця в розвитку народної освіти;
- 4) дослідити сучасні підходи до вивчення та збереження національних мовних традицій, спираючись на праці К. В. Шейковського.

Було використано загальнонаукові й спеціальні методи дослідження, зокрема аналіз і синтез, порівняння, узагальнення, біографічний метод, системно-структурний аналіз. Також варто відзначити, що методологічний підхід включає поєднання історико-літературного, лексикографічного й етнографічного аналізу, що дає змогу виявити зв'язки між мовознавчою та педагогічною діяльністю К. В. Шейковського, а також визначити його внесок у розвиток національної мовної культури.

Виклад основного матеріалу дослідження. В першій половині 1850-х рр. на Поділлі активно розпочала формуватися українська літературна мова нового якісного рівня, що полягало в діяльності таких діячів, як А. П. Свидницький, С. В. Руданський, К. В. Шейковський, К. В. Широцький, М. В. Симашкевич. Ці діячі, як носії регіональної культури, були основними ініціаторами культурного відродження, що включало використання місцевих типів народного мовлення з орієнтацією на високий підстиль, характерний для фольклорної мовотворчості. Їхня увага до народних джерел і творче використання мовних перлин народного мовокористування стало основою для збагачення художньої, публіцистичної й епістолярної спадщини, а також для розвитку етнографічних і фольклорних досліджень Поділля (Шейковский, 1860; Свидницький, А. П. 1861а; Свидницький, А. П. 1861б).

У контексті культурно-освітнього відродження Поділля середини XIX ст. активно формувався національно орієнтований інтелектуальний простір (Баженов, Л. В. 1993). Про наявність українофільських тенденцій свідчить священник М. Симашкевич, який зазначав: «Як я не милюсь, у нас на Поділля почався українофільський рух. Яка політична або серйозна підклад-

ка була в тім рухові, я довідне не знаю: не послідком цього руху для подолан були надії мати свою українську газету і воскресити свою літературу»¹.

К. В. Шейковський, поряд з іншими діячами того часу, був активним учасником цього руху, а його фольклорна діяльність була спрямована на систематизацію та популяризацію народної творчості, яка стала невід'ємною частиною культурного процесу Поділля середини XIX ст. 1851 або 1852 р. Шейковський вступив до Подільської духовної семінарії, яку успішно закінчив 1857 або 1858 р. Під його безпосереднім впливом розвивалася фольклорно-етнографічна школа, що сформувалася на базі Подільської духовної семінарії. У рамках цього руху К. В. Шейковський активно співпрацював з іншими етнографами, записуючи народні пісні, приказки, прислів'я та міфи, які стали важливими елементами для збереження культурної спадщини регіону².

Особливого наукового значення набув київський період діяльності К. В. Шейковського (1858–1862), позначений високою академічною продуктивністю. В лютому 1858 р. він розпочав навчання на історико-філологічному факультеті Київського університету святого Володимира, що підтверджується офіційними університетськими реєстрами: «Список студентов. 1860 г.», де вказано, що К. В. Шейковський походить «із обер-офіцерських дітей», належить до православного віросповідання, родом із Подільської губернії, а підготовчу освіту здобув у Подільській духовній семінарії³.

Під час навчання в університеті К. В. Шейковський активно долучався до організації недільних шкіл, де викладав українською мовою, зокрема в Подільській недільній школі. Пізніше він очолив школу при Київському університеті та організував роботу шкільної бібліотеки, яку створили студенти. Для недільних шкіл підготував підручники, зокрема «Домашню науку» у двох частинах: «Перші початки» (Київ, 1860) та «Вищі початки» (1861).

Період університетського навчання став фундаментальним етапом формування наукового світогляду К. В. Шейковського, сприяв розвитку його філологічних компетенцій і становленню як дослідника. Вже у 23 роки він виокремлювався енциклопедичними знаннями з української лексикографії, фольклористики, етнології, журналістики та педагогіки. Особливо примітним є успіх у складанні іспитів зі слов'янської граматики, римської літератури, теорії літератури та інших філологічних дисциплін⁴.

Внесок К. В. Шейковського у вивчення етнографічної спадщини Поділля був надзвичайно важливим і став складовою ширшого наукового про-

¹ Інститут рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. Ф. І. Од. зб. 22490. Левченко М. Спомини про С. В. Руданського, записані 1906 р. Арк. 8.

² Коваленко Б. О. Мовно-культурний ареал Поділля в історії української літературної мови кінця XIX — початку XX ст.: дис. ... доктора філологічних наук. 10.02.01 — українська мова. Київ, 2020. 473 с.

³ Державний архів міста Києва (Держархів м. Києва). Ф. 16. Оп. 465. Од. зб. 866: Протоколи іспитаний студентів [історико-філологіческого] факультета. 1861 г. Арк. 2 зв. — 3.

⁴ Держархів м. Києва. Ф. 16. Оп. 465. Од. зб. 486: Список студентів. 1860 г. 88 арк.

цесу, який охоплював фольклорні та історико-красознавчі дослідження, які проводили й польські, й українські вчені, серед яких Зоріан Доленга-Ходаковський, Вацлав Залеський, Михайло Коцюбинський, Євфим Сіцинський та інші. Їхня діяльність заклала основу для формування нових концепцій щодо народної поезії Поділля, які надалі отримали розвиток і популяризацію завдяки К. В. Шейковському та його однодумцям (Номис, М. 1993).

У контексті формування фольклорно-етнографічної школи Подільської духовної семінарії важливо підкреслити, що К. В. Шейковський, разом з іншими членами цієї школи, не лише збирав і публікував матеріали, але й активно долучався до систематизації та популяризації фольклорних традицій, тим самим закладаючи основи для подальших досліджень української народної творчості (Заславський, І. 1997).

У середині XIX ст. активізувалися дослідження фольклору й етнографії, що сприяло створенню спеціалізованих друкованих видань. Однією з перших вагомих праць, присвячених цій тематиці, стала монографія «Быт подолян» (Шейковский, К. В. 1860), яка відзначається ретельним відтворенням діалектизмів у фольклорних зразках, що підкреслює, наскільки глибоко К. В. Шейковський розумів мовну природу й фольклорну традицію.

«Быт подолян» — науково-популярне дослідження, яке потребувало суворої внутрішньої структурованості й систематичності. Проблему організації текстів, що включають різноманітні жанри, К. В. Шейковський вирішував через зосередження на народній поезії, прозі та обрядах Поділля, встановлюючи чіткий поділ на тематичні категорії. У вступному слові автор визначив структуру майбутнього видання: публікація планувалася випусками обсягом три — чотири друковані аркуші, а шість випусків утворювали б том. Кожен випуск складався з двох розділів: перший містив статті, що описували побут і культурні особливості Поділля, а другий — фольклорні матеріали, включаючи пісні, казки, загадки, прислів'я, анекдоти та інші зразки народної творчості.

К. В. Шейковський усвідомлював наукову значущість своєї роботи, наголошуючи на її важливості для дослідження південноукраїнського мовного середовища, а також для створення повного зібрання народних творів (Шейковский, К. В. 1860). У передмові він також акцентував на проблемах українського правопису, запропонувавши певні графічні знаки для точнішої передачі української вимови (Шейковский, К. В. 1859, с. III).

Незважаючи на те, що світ побачили тільки два випуски цієї праці, вони стали основоположними для комплексного аналізу фольклору Поділля. У першому випуску, зокрема, було опубліковано статтю «О гаивках», де К. В. Шейковський навів зразки подільських гаївок, здебільшого записаних у селі Шарапанівка Ольгопільського повіту, порівнюючи їх із фольклорними збірками таких авторів, як Михайло Максимович, Олександр Терещенко, Амвро-

сій Метлинський, Жегота Паулі, Юліан Грайнерт та Іван Сахаров. Другий відділ першого випуску містив побутові пісні, що належать до різних соціальних верств населення. До цієї категорії ввійшли «рекрутские» (7 зразків), «песни чумацкие» (12 зразків), а також «песни сапожников», що віддзеркалюють специфіку побуту майстрів і їхніх мандрівок, зокрема балада про майстрів, яка вирушила в подорож разом з шевчиками, та «коломейки». Всі ці твори були згруповані за соціальними категоріями, демонструючи спробу К. В. Шейковського виокремити народні пісні за соціальним статусом їхніх виконавців, враховуючи специфічні соціальні групи, що виділялись у традиційному українському суспільстві, варто відзначити, що частина пісень була паспортизована (Шейковский, К. В. 1859, с. 63).

Зазначена класифікація стала важливим кроком у розвитку фольклористичної систематики, хоч і мала певні обмеження. Так, у першому випуску фольклорист, попри наявність терміну «балада» в українській фольклористичній (який запровадив Михайл Максимович ще 1827 р.), не застосував його до твору «Коло броду-броду...», де молоді шевці підмовляють майстрів. Очевидно, це сталося через прагнення класифікувати пісні за соціальними ознаками, через що він уникнув термінологічного уточнення жанрової належності цього твору.

Другий випуск «Быта подолян» містив опис традиційних поховальних обрядів на Поділлі, традиційних уявлень про смерть і потойбічний світ, а також три зразки фольклорної прози, які записав сам К. В. Шейковський у Кам'янці-Подільському 1847 р. Стаття «О похоронах» була значно розширеною версією попереднього дослідження, опублікованого в «Киевском телеграфе» 1860 р. Вона була не тільки описом обряду, а й містила узагальнене дослідження подільського похорону, що включало численні аспекти, зокрема термінологічні, обрядові та вірування, пов'язані з загробним життям: «Терминология южнорусского языка, относящегося к нашему предмету», «Приметы, предвещающие смерть», «Обряды при «кóнанны», «Погребальные обряды», «Обряды, совершаемые в честь покойников, некоторые поверья и представления о загробной жизни», «Заключение» (Шейковский, К. В. 1860, с. 24–26).

Особливо важливою є роль К. В. Шейковського у фіксації фольклорної прози. Казки, які він записав, такі як «Йван розбійник», «Смерть за куму» та «Чоловік від Богу», стали першими науковими публікаціями фольклору Поділля, що підтверджує значення вивчення діалектних особливостей і збереження автентичності мовлення оповідачів. Текстологічні принципи, викладені в передмові, віддзеркалювали його прагнення скрупульозно відтворити мовні особливості й характерні вислови народного мовлення (Шейковский, К. В. 1859, с. 63). У колекції казок, яку уклав К. В. Шейковський, кожен зразок супроводжувався стислою інформацією в формі паспортів, у яких,

утім, не було зазначено імені оповідача, лише зафіксовано місце та рік запису: «Записано в Кам'янці 1847 року». Загальна дата й місце запису, а також однаковий стиль оповіді в усіх казках дають підстави припустити, що всі ці тексти зібрав безпосередньо К. В. Шейковський, імовірно, від того самого оповідача. Подібні записи фольклорист зробив і в інших регіонах, зокрема в Кам'янці-Подільському, що підкріплює це припущення.

Опубліковані казки також супроводжуються стислими посторінковими примітками, де російською мовою наводяться варіанти деяких із них та пояснення маловідомих слів, зокрема топонімів. Наприклад, у примітці до казки вказано: «Варіант цієї казки є у п. Осташевського під заголовком “Мартынь знахорь” стр. 116–124» (Шейковский, К. В. 1859, с. 66), а також пояснення до терміна: «Гумэн'ці» — село, розташоване за 12 верстов від Кам'янця з величезним лісом» (Шейковский, К. В. 1859, с. 62). Такі едичійні принципи свідчать, що К. В. Шейковський глибоко усвідомював необхідність надання додаткової інформації для читача, що не тільки сприяло розумінню фольклорних матеріалів, а й відіграло важливу роль у розвитку української фольклористичної науки того часу.

Попри те, що текст праці «Быт подолян» написаний тогочасною російською мовою, значний обсяг матеріалу, зокрема весь другий розділ, представлено українською, адаптованою за допомогою графічної системи «ярижки». У записах пісень і гайок фіксуються мовні риси, характерні для подільських говірок, такі як твердість приголосного [р], форми двоїни, стверділий кінцевий [т], використання [у] на місці [о]. Наприклад: «Мої мылі соколочки!», «Ўсю Пол'шу звуоваты», «Луч'че було б моя рідна мамы, Під сердцем мя задушылы». Отже, монографія «Быт подолян» значно сприяла ознайомленню широкої громадськості з побутом та культурою мешканців Поділля і стала важливим поштовхом для активізації етнографічних досліджень регіону¹.

К. В. Шейковський розробив власну версію фонетичного правопису, яка включала певні нововведення в абетці (Панасенко, А. Ф. & Жовтобрюх, М. А. 1969). Зокрема, він використовував літери «э», «е», «е» (як у словах «Шэвченко», «пэрэдає», «теє») та «ы», «и» і «іі» (у таких словах, як «приложыты», «ідуть», «кныжэцці»). Водночас у його правописі не було літери ґ, а апостроф використовувався для позначення пом'якшення голосних (наприклад, «ес'т'», «матэрын'с'ка», «козац'кый»). Крім того, він не застосовував кінцевий твердий знак, але використовував інші засоби для позначення твердості голосних, наприклад, замість сучасного апострофа («дэрэвьяне», «семьямы», «завьяжіте»). Також він запровадив нові позначення для

¹ Коваленко Б. О. Мовно-культурний ареал Поділля в історії української літературної мови кінця XIX — початку XX ст.: дис. ... доктора філологічних наук. 10.02.01 — українська мова. Київ, 2020. 473 с.

деяких звуків, наприклад, для звука г використовував спеціальну літеру — г з крапкою (г'), а для позначення звуку дж — літеру ц (наприклад, «выіжцав», «похоцає»). Окрім цього, він застосовував літературну літеру ў для нескладового у, як у словах «ўсё», «ўчыц'ця», «ўважаты», а також досить цікавим є його використання церковнослов'янської літери с («дзіло»), яку він застосовував для позначення звуку дз.

У середині XIX ст. в українській лексикографії відзначається значний науково-методологічний прорив, який втілювався в серії фундаментальних праць, присвячених систематизації та опису української народної мови. Однією з найвагоміших із них є «Опытъ южнорусскаго словаря» К. В. Шейковського, що був опублікований 1861 р. і став важливим етапом у розвитку лексикографії та етнографії (Шейковский, К. В. 1861а). Це видання є яскравим прикладом наукового підходу до фіксації народної мови, її фразеології, мовних зворотів і культурних феноменів, що зберігаються в усній народній творчості, в якому К. В. Шейковський зібрав близько 36 тис. лексичних одиниць української мови, що мали бути включені до чотиритомного словника, де кожен том передбачалося поділити на чотири випуски (Коваленко, Б. О. 2018). Перший випуск словника (від А до быяк) був опублікований 1861 р., проте через політичні переслідування, особисті труднощі й пожежу, що знищила значну частину зібраних матеріалів, публікація була припинена, і вийшли тільки випуски 1 і 2 тому 5 (Т — хлівець, 1884, 1886) (Шейковский, К. В. 1984).

Відомо, що 12 лютого 1861 р., будучи студентом історико-філологічного факультету університету Святого Володимира, К. В. Шейковський звернувся до київського цензурного комітету з проханням дозволити подати в цензуру коректурні аркуші свого словника, бо йому доводилося постійно поповнювати словник новими матеріалами. Цензурний комітет ухвалив позитивне рішення, зазначивши, що кожен коректурний аркуш слід подавати окремо (Шалак, О. 2023).

Після пожежі, що знищила частину матеріалів, К. В. Шейковський і далі працював над словником. З 1861 р., коли був опублікований перший том «Опыта южнорусскаго словаря», вчений почав готувати до публікації п'ятий том, який мав охоплювати літери від Т до Ю. Однак зміна обставин і нові дослідження в науці призвели до того, що, після 22 років, дослідник зміг опублікувати лише частину підготовленої роботи. Він зізнався, що, незважаючи на значну втрату матеріалів, опублікований випуск є лише спробою відтворити попередню працю за допомогою збережених спогадів і наданих лексем (Шейковский, К. В. 1883, с. III).

Словник включав численні діалектизми, адже говори є основою живої, розмовної мови, яка формує єдину цілісну мовну систему в кожного народу. З цієї причини видання, за словами укладача, стало «експериментом»

і мало на меті охопити 36 тис. лексем (Шалак, О. 2023). Після завершення навчання й невдалої спроби захистити дисертацію в Київській духовній академії (1871), К. В. Шейковський продовжив педагогічну діяльність. Однак із 1862 р. змушений був виїхати з України, а 1876 р. за публікацію українською мовою твору «Метаморфози» Овідія, переїхати до Мензельнського Уфимської губ., уникаючи переслідувань імперської поліції як «небезпечного українофіла», продовжив роботу над словником, який став справжньою працею його життя. Він звернувся до редакції журналу «Київська старина», пропонуючи надрукувати словник у додатку до видання, оскільки не мав фінансових можливостей для подальшого видання (Побірченко, Н. 2000; Шалак, О. 2023).

У п'ятому томі К. В. Шейковський вказав на зміни, яких потребувала ситуація, зокрема, щодо прикладів, наведених у попередньому випуску. Він пояснив, що певні зміни були необхідні через надмірну кількість опублікованих пам'яток, що стали доступними від часу публікації першого тому. Тому, якщо в першому томі було наведено значні уривки з фольклорних творів, то в новому випуску — лише необхідні фрагменти, зокрема прислів'я, що потребували додаткового пояснення (Шейковский, К. В. 1883, с. III). Своєю чергою, п'ятий том «Опыта южнорусскаго словаря» відзначався також включенням лексем, які стосуються імен, прізвищ і місцевих назв, що стало важливим кроком для подальших фонетичних та морфологічних досліджень української мови. На думку К. В. Шейковського, ці слова є першоджерелами для вивчення мови, оскільки вони зберігають корені, втрачені в інших мовах, де топонімічні назви часто містять запозичені елементи. Окрім того, К. В. Шейковський звернув увагу на особливості українських прізвищ та імен, що вказують на більшу винахідливість порівняно з іншими мовами, зокрема, у формуванні патронімічних прізвищ, де спостерігаються зміни в наголосах і варіативність форм (Шейковский, К. В. 1883, с. III).

Однією з характерних рис південноруської мови є варіативність у використанні закінчень імен у певних місцевостях, що свідчить про високу гнучкість мовних форм. Зокрема, для імені «Василь» можна зустріти такі різновиди, як Василько, Васильо, Васильцо, Васильок, Васильчик, Василець, Василина, Васюта, Василечко, Василяка та інші (Шейковский, К. В. 1883, с. IV). Цей феномен, що віддзеркалює діалектні особливості, став предметом порівняльного аналізу, який дав К. В. Шейковському змогу визначити специфічні риси його випуску в контексті порівняння з іншими словниками слов'янських мов. Виявилось, що кількість лексем на літеру «Т» у його словнику становить 3913 (без слів у додатках), що значно перевищує кількість таких лексем у словниках інших слов'янських мов. Це дало укладачеві змогу зробити важливий висновок, який, імовірно, не міг залишитися поза увагою цензури: «Південноруську мову не можна вважати діалектом

великоруської, оскільки в першій наявна більша кількість слів, ніж у другій» (Шейковский, К. В. 1883, с. V).

У передмові до словника К. В. Шейковський зазначав, що основною метою його наукової праці є зібрання широкого спектру народних висловів, серед яких приказки, прислів'я, загадки, пісні, забобони, замовляння та заклинання, що, на думку укладача, становлять ключову основу для його дослідження¹. При цьому К. В. Шейковський надавав перевагу дитячому фольклору, оскільки вважав, що вірування, що змінюються в свідомості фольклору, зберігаються в дитячих іграх і забавах, що для нього є важливим для віддзеркалення не лише теорії, а й історії мови (Шалак, О. 2016).

Окрім того, К. В. Шейковський указував, що іншими важливими джерелами для створення словника були традиційні словники, а також літературні твори та рукописи, де серед рукописних матеріалів він використовував твори Івана Руданського й деякі праці Михайла Свидницького, підкреслюючи, що очікує від авторів відсутності заперечень щодо публікації уривків з їхніх творів у першому випуску словника (Шейковский, К. В. 1861a).

Створюючи лексикографічне видання, дослідник спрямовував зусилля на вивчення мовної карти України через призму народної мудрості, віддзеркаленої в приказках, прислів'ях, загадках, піснях та інших мовних формах, що стали основою для формування лексики словника. Згідно з його задумом, словник мав стати не лише науковим доробком, а й інструментом для глибшого пізнання історії та культури українського народу. Підхід К. В. Шейковського, за його словами, ґрунтувався на принципах максимального охоплення всіх лексичних одиниць народної мови без ігнорування чи викривлення її складових. Фокусуючи увагу на мові як динамічному феномені, що віддзеркалює всі етапи розвитку суспільства, словник набув значення ключового інструмента для збереження культурної спадщини, який також став цінним джерелом для дослідження еволюції народної свідомості, розкриваючи історичні, соціальні та мовні зміни, що формували українську національну ідентичність.

Методологічною особливістю наукової діяльності К. В. Шейковського була усвідомлена позиція щодо неповноти й експериментальності власного проєкту. Він підкреслював, що його словник є лише «досвідом», який не претендує на завершеність, але має на меті створити основу для подальших наукових розробок. Такий підхід демонструє гнучкість і наукову далекоглядність автора, який визнавав необхідність постійно вдосконалювати й адаптувати свій доробок у відповідь на нові знання та методи дослідження.

¹ Коваленко Б. О. Мовно-культурний ареал Поділля в історії української літературної мови кінця XIX — початку XX ст.: дис. ... доктора філологічних наук. 10.02.01 — українська мова. Київ, 2020. 473 с.

Додатково К. В. Шейковський наголошував на значущості такого лексикографічного проєкту в контексті розвитку української науки про мову, зазначаючи, що українська мова, попри її широке поширення на великих територіях, все ще не мала на той час належних граматичних трактатів і комплексних лексиконів, що підтверджує необхідність і доцільність його роботи. Науковець також звертав увагу на політичні й соціальні аспекти мовної ситуації в Україні, відзначаючи, що через мовну багатоманітність та географічну широту поширення української мови, вона не могла бути цілісно і правильно описана в межах одного словника. У зв'язку з цим, його словник, відповідно, мав стати важливим кроком у стандартизації та кодифікації української мови, зокрема через застосування точних лексичних форм, які мали бути однаково зрозумілі на всій території поширення української мови.

Загалом науковий внесок К. В. Шейковського у розвиток української лексикографії й етнографії важко переоцінити, оскільки його підхід до фіксації народної мови як живої та динамічної системи віддзеркалює сучасні погляди на роль мови у формуванні національної ідентичності та збереженні культурної спадщини. Вчений не лише зробив важливі кроки у розумінні природи української мови, але й започаткував новий етап в етнографічних і лексикографічних дослідженнях, що стали основою для подальших наукових пошуків у цій галузі.

Досліджуване видання словника визначається методологічною особливістю: кожне українське слово було перекладене російськими відповідниками, в деяких випадках з описовими тлумаченнями, що демонструє нам стратегію фіксації мови як багатогранної соціокультурної одиниці. Водночас кожна лексична одиниця супроводжувалася вказівкою на наголос, що є важливим індикатором фонетичних варіацій на різних територіях. Зокрема, в авторському варіанті словника зазначено різноманіття варіантів наголошення, залежно від місцевості, що підкреслює вплив соціокультурних і географічних чинників на мовну практику.

Аналіз словника показує його значний внесок у фіксацію діалектної лексики, особливо подільської, що безпосередньо пов'язано з його етнографічною спрямованістю та особистими коренями. Як уродженець Кам'янця-Подільського, К. В. Шейковський значно ширше ввів у словник діалектизми, підкреслюючи важливість територіального контексту для розуміння мовних особливостей. Важливою особливістю є передмова до видання, в якій автор зазначав, що не всі лексеми з географічними маркерами можуть бути пояснені в рамках цього проєкту, однак наголошує на значущості подальших досліджень мовних регіональних відмінностей.

Не менш важливо, що певні лексеми в словнику не мали географічних позначок, проте вони були зафіксовані в сучасних тлумачних словниках із позначкою діалектні, що підтверджує їх належність до певних мовних

просторів. Наприклад, лексеми як «АНТЫ»ПКО» (чорт), «БАЙДА» (окраєць хліба) та «БАНЬКА» (очне яблуко) вказують на діалектні варіації, що свідчить про діалектний вплив на мовну картину України. Окрім того, виявляється тенденція до детального пояснення значень лексем, зокрема через надання багатих ілюстрацій, що включають народну поезію, приказки, замовляння та фольклорні тексти. Це, в свою чергу, дає змогу не лише зрозуміти значення слів, а й отримати глибокі соціокультурні уявлення про побут і звичай українського народу. Водночас рецензенти, зокрема О. Гатцук, зауважували, що такий словник, хоч і є важливим для фіксації мовного матеріалу, все ж може бути схильний до надмірного включення елементів фольклору, що відводить його в сторону збірників народних висловів, а не власне лексикографічних праць (Гатцук, А. 1862, с. 71).

У виданні К. В. Шейковський навів значну кількість паремій, які роблять його словник особливим серед інших. Враховуючи мовознавчий напрямок видання, брак паспортних даних, таких як дата й місце запису, а також автори записів, не є випадковим: це свідчить про специфічну методологію, притаманну саме його науковій концепції. Як приклади для лексеми «талан», К. В. Шейковський навів такі фрази: «Не дав Бог талану змалку, не буде і до останку!», «Нещасному Макару нема талану», «Який талан матері, такий і дитятці», «Як одна, то й нема талану». Застосування знака наголосу для позначення правильності вимови є важливим аспектом цієї праці (Шалак, О. 2023).

Одним із прикладів використання літературних джерел у словнику наведено пояснення слова «бусел» із посиланням на уривок з народної поеми С. В. Руданського «Лірникові думи». У цьому контексті К. В. Шейковський зазначив, що народні вірування змінилися під впливом християнства, однак підкреслив, що цей уривок віддзеркалює трансформацію міфологічного уявлення про птаха в рамках фольклорної спадщини. Такий підхід став характерною рисою праці, оскільки автор успішно поєднував елементи народної мови з літературними традиціями, що давало змогу глибше аналізувати мовні та культурні процеси (Шейковський, К. В. 1861а). Разом з тим, робота К. В. Шейковського не позбавлена певних дискусійних моментів. Б. О. Лазаревський, зокрема, критикував укладача за надмірне використання ілюстрацій, що іноді порушують пропорційність і логіку пояснень (Лазаревський, Б. О. 1862, с. 59). Окремо він згадував випадки, коли посилання на твори С. В. Руданського, наприклад при поясненні слова «бусел», відходять від точності й конкретності, що було необхідно для лексикографічної роботи. Водночас, порівняння з іншими словниками того часу вказує на варіативність трактування деяких термінів. Наприклад, слово «бұхили», яке К. В. Шейковський пояснив як дуло рушниці, було зафіксоване в словниках із різними значеннями, такими як «поганенька рушниця» або «музич-

ний інструмент»¹. Це свідчить про відмінності в контекстуальних значеннях і приводить до висновку, що К. В. Шейковський фактично вводив нові значення для деяких лексем, що є характерною рисою лексикографічної діяльності того часу. Загалом, лексикографічний словник є одним із перших наукових кроків К. В. Шейковського у систематизації української мови, що надає ґрунтовні матеріали для подальших досліджень із мовознавства й етнографії, відкриваючи нові горизонти для розуміння зв'язку мови, культури та територіальних традицій².

У контексті літературної діяльності К. В. Шейковського варто зазначити, що 1861 р. він опублікував уривок із «Лірникових дум» С. В. Руданського, що є важливим етапом у розвитку української фольклорної традиції (Шейковський, К. В. 1861а, с. 144–147). Подальша публікація творів Руданського, зокрема переспіву «Ільйонянки» 1872 р. в галицькому часописі «Правда», стала важливою подією для розвитку української літератури, зокрема для популяризації українських фольклорних мотивів.

Варто відзначити, що в науковій праці «Домашня наука» представлено основні етнографічні підходи до вивчення народних звичаїв, побутових практик і соціальних структур ранньої історії українців. Однією з основних тем є віддзеркалення початкового етапу розвитку людських спільнот на території України, зокрема їхнього зв'язку з природним середовищем. К. В. Шейковський висвітлював перші етапи людського життя, коли люди жили в лісах, були залежні від природних ресурсів і застосовували примітивні інструменти. Він акцентує на тому, що ранні люди були змушені покладатися на винахідливість, створюючи знаряддя з дерева, каменю та кістки. Цей опис важливий не лише для розуміння побуту, а й для осмислення етапів еволюції людського мислення та технологій.

Проте К. В. Шейковський відзначав поступовий розвиток розумових здібностей людства, що, у свою чергу, сприяло зміні способів життя. Зокрема, з появою тваринництва та землеробства, люди почали виходити з лісів, створюючи осілі громади. Важливим етапом цього розвитку стало формування перших суспільних структур і норм, що регулювали життя спільнот, що свідчить про еволюцію не лише матеріальних умов, а й соціальних відносин під час перетворення ранніх людей на організовані соціальні групи. Окрім релігійних уявлень, К. В. Шейковський також звертався до аналізу ранніх форм матеріальної культури, зокрема розвитку ремесел та інструментів. Важливим моментом він вважав те, що з винаходом металу (міді та заліза) з'явилися нові можливості для виготовлення знарядь праці, що покращило

¹ Словарь Российско-украинский / зібрали і впорядкували М. Уманець і А. Спілка. Додадок до — Зорі 1893 року. Берлін, 1924. С. 71.

² Коваленко Б. О. Мовно-культурний ареал Поділля в історії української літературної мови кінця XIX — початку XX ст.: дис. ... доктора філологічних наук. 10.02.01 — українська мова. Київ, 2020. 473 с.

умови життя людей. Цей перехід від примітивних інструментів до складніших став, на думку дослідника, важливою віхою в еволюції людства.

Особливо важливою робота К. В. Шейковського «Домашня наука» є в контексті народних вірувань та релігійних уявлень, бо він детально описує культ природи, коли давні українці поклонялися деревам, воді, каменям та іншим природним елементам. Такі вшанування природних об'єктів не лише зберігались у побутових традиціях, але й мали глибокий символічний сенс, що віддзеркалював світогляд того часу. К. В. Шейковський підкреслював, що віра в духів природи і поклоніння небесним тілам залишилися у деяких народів донині, що свідчить про тривалість і значення цих вірувань у культурній спадщині. К. В. Шейковський також звертався до аналізу народної літератури, зокрема думок і пісень, які є важливим елементом національної ідентичності. Він наголошував, що народні пісні й думи, які часто стосуються боротьби з татарським і польським пануванням, віддзеркалюють соціальні та політичні процеси того часу, а також сприяють формуванню патріотичних настроїв серед населення. Ідеї боротьби, звияги й мужності, віддзеркалені в цих творах, стали важливою частиною української культурної спадщини. Варто відзначити, що роботи К. В. Шейковського становлять важливий етап у розвитку української етнографії й охоплюють як матеріальну, так і духовну культуру, допомогли сформувати основу для подальших наукових розвідок у цій галузі (Шейковський, 1861б).

Висновки. Встановлено, що діяльність К. В. Шейковського стала важливим етапом у розвитку української лексикографії, позаяк його робота не лише зробила значний внесок у вивчення фонетичних і лексичних особливостей української мови, а й сприяла глибшому розумінню народної культури через мовні зразки, зібрані в рамках його словникових та етнографічних досліджень. Встановлено, що К. В. Шейковський заклав основи сучасної лексикографії, розробивши методологію для вивчення живої народної мови, яка віддзеркалює багатство української культурної спадщини. Визначено, що фундаментальні праці дослідника є не лише унікальним джерелом для фіксації діалектної лексики, але й інструментом для вивчення соціокультурних та історичних процесів, що віддзеркалюють мовну і культурну специфіку Поділля XIX ст.

Отже, внесок К. В. Шейковського в наукове осмислення мовної та культурної спадщини українського народу є суттєвим для розвитку таких дисциплін, як діалектологія, етнографія та фольклористика, а також для збереження національної ідентичності через мову. Його наукова діяльність забезпечила міцний теоретичний і методологічний фундамент для подальших досліджень у зазначених галузях, а його праці, які не втратили актуальності, роблять вагомий внесок у розвиток гуманітарних наук в Україні.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що висновки та рекомендації, сформульовані в статті, можуть бути використані для подальших досліджень із діалектології, етнографії та лексикографії, зокрема для вдосконалення методології дослідження мовних і культурних явищ, а також для глибшого вивчення соціокультурних процесів на теренах України в XIX ст. Також дослідження є важливим для подальших міждисциплінарних аналізів, що сприяють розвитку українського мовознавства та етнографії в цілому. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на глибше вивчення впливу діалектної лексики та етнографічних матеріалів К. В. Шейковського на сучасну лексикографію та мовознавство, а також на розширене дослідження соціокультурних та історичних контекстів, які віддзеркалюються в його роботах.

Баженів, Л. В. 1993. Поділля в працях дослідників і краєзнавців XIX–XX ст.: *Історіографія. Бібліографія. Матеріали*. Кам'янець-Подільський. С. 137–138.

Гатцук, А. 1862. Опыт южнорусского словаря К. Шейковского. *Основа*. № 7. С. 71.

Заславський, І. 1997. Каленик Шейковський — етнограф, фольклорист, мовознавець, видавець. *Київська старовина*. № 1–2. С. 86–100.

Коваленко, Б. О. 2018. Опыт южнорусского словаря К. Шейковского як джерело вивчення подільських говірок. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*: зб. за підсумками звітної наукової конференції викладачів, докторантів і аспірантів. Вип. 17. У 3 т. Т. 3. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка. С. 68–69.

Лазаревський, Б. О. 1862. Известие о южнорусском словаре Г. Шейковского. *Основа*. Березень. С. 57–61.

Марахов, Г. І. 1970. Невідомі листи К. Шейковського. *Вісник АН УРСР*. № 5. С. 102–107.

Номис, М. 1993. Українські приказки, прислів'я, і таке інше / упоряд., приміт. та вступна ст. М. М. Пазяка. Київ: Либідь. 768 с.

Панасенко, А. Ф. & Жовтобрюх, М. А. 1969. Невідома праця К. В. Шейковського з фонетики української мови. *Мовознавство*. № 3. С. 52.

Побірченко, Н. 2000. Педагогічна і просвітницька діяльність українських громад у другій половині XIX — на початку XX століття: в 2 кн. Кн. І. Київська громада. Київ: Науковий світ. 307 с.

Свидницький, А. П. 1861а. Великдень у Подолянь (По поводу — Быта подолян, Шейковского). *Основа. Южно-русский литературно-ученый вестник*. № 10. С. 43–64.

Свидницький, А. П. 1861б. Великдень у Подолян (По поводу — Быта подолян Шейковского). *Основа. Южно-русский литературно-ученый вестник*. № 11–12. С. 26–71.

Шалак, О. 2016. Дослідження Каленика Шейковського: тематика, методика, едіція. *Народознавчі зошити*. № 3. С. 542–548.

Шалак, О. 2023. Наукова співпраця Каленика Шейковського і Бориса Грінченка крізь призму епістолярного наративу. *Синопис: текст, контекст, медіа*. № 29 (3). С. 206–212. URL: <https://doi.org/10.28925/2311-259x.2023.3.7>

Шейковский, К. В. 1859. Быт подолян. Киев. Т. 1. Вып. 1. VI; 71 с.

Шейковский, К. В. 1860. Быт подолян. Киев. Т. I. Вып. 1, 2. С. III–IV.

Шейковский, К. 1861а. Опыт южнорусского словаря. В 4 т. Т. 1: А — 3. Вып. 1: А — Б. Київ. 224 с. (Передмова С. V–XVII).

Шейковський, К. В. 1861б. Домашня наука. Київ: Друк. И. и А. Давыденка. 19 с.

Шейковський, К. В. 1984. Енциклопедія українознавства: Словникова частина / гол. ред. проф., д-р Володимир Кубійович. Кн. 2 [т. 10]: Хмельницький Борис — Яцків. Париж — Нью-Йорк: Молоде життя. С. 3836–3837.

Шейковский, К. В. 1883. Опыт южнорусского словаря. Труд К. Шейковского. Т. V. Т-Ю. Вып. 1. Типопр. Р. Лисснер и Ю. Роман.

Bazhenov, L. V. 1993. Podillia v pratsiakh doslidnykiv i kraieznavtsiv XIX–XX st.: Istoriografia. *Bibliografia. Materialy*. [Podillia in the Works of Researchers and Local Historians of the 19th — 20th Centuries: Historiography. *Bibliography. Materials*]. Kamianets-Podilskiy. S. 137–138. [In Ukrainian].

Hatzuk, A. 1862. Opyt yuzhnorusskogo slovaria K. Sheykovskoho. [Experiment in South Russian Dictionary by K. Sheykovskiy]. *Osnova*. № 7. S. 71. [In Ukrainian].

Zaslavskiy, I. 1997. Kalenyk Sheikovskiy — etnohraf, folkloryst, movoznavets, vydavets. [Kalenyk Sheikovskiy — Ethnographer, Folklorist, Linguist, Publisher]. *Kyivska starovyna*. № 1–2. S. 86–100. [In Ukrainian].

Kovalenko, B. O. 2018. Opyt yuzhnorusskogo slovaria K. Sheykovskoho yak dzhere-lo vvychnennia podilskykh hovirok. [Experiment in South Russian Dictionary by K. Sheykovskiy as a Source for Studying Podolian Dialects]. *Scientific Works of Kamianets-Podilskiy National University named after Ivan Ohienko: Collection Based on the Results of the Reporting Conference of Faculty, Doctoral Students, and Postgraduate Students*. Issue 17. Vol. 3. P. 68–69. [In Ukrainian].

Lazarevskiy, B. O. 1862. Izvestie o yuzhnorusskom slovare G. Sheykovskoho. [Notice about the South Russian Dictionary by G. Sheykovskiy]. *Osnova*. March. P. 57–61. [In Ukrainian].

Marakhov, H. I. 1970. Nevidomi lysty K. Sheikovskoho. [Unknown Letters of K. Sheikovskiy]. *Visnyk AN URSR. [Bulletin of the Academy of Sciences of the Ukrainian SSR]*. № 5. P. 102–107. [In Ukrainian].

Nomys, M. 1993. *Ukrainski prykazky, prysliv'ia, i take inshe [Ukrainian Proverbs, Sayings, and More]*. Compiled by M. Nomys / Edited, annotated, and with an introduction by M. M. Paziak. Kyiv: Lybid. 768 p. [In Ukrainian].

Panasenko, A. F. & Zhovtobriukh, M. A. 1969. Nevidoma pratsia K. V. Sheikovskoho z fonetyky ukrainskoi movy. [An Unknown Work by K. V. Sheikovskiy on the Phonetics of the Ukrainian Language]. *Movoznavstvo*. № 3. P. 52. [In Ukrainian].

Pobirchenko, N. 2000. Pedahohichna i prosvitnytska diialnist ukrainskykh hromad u druhii polovyni XIX — na pochatku XX stolittia: u 2 kn. Kn. I. Kyivska hromada. [Pedagogical and Educational Activities of Ukrainian Communities in the Second Half of the 19th — Early 20th Century: in 2 books. Book I. Kyiv Community]. Kyiv: Naukovi svit. 307 p. [In Ukrainian].

Svidnytskyi, A. P. 1861a. Velykden' u Podolian (Po povodu — Byta Podolian, Sheikovskoho). [Easter in Podolians (Concerning the “Life of Podolians” by Sheikovskiy)]. *Osnova. Yuzhno-russkii literaturno-ucheny vestnik. [Osnova. South Russian Literary and Scientific Bulletin]*. № 10. P. 43–64. [In Ukrainian].

Svidnytskyi, A. P. 1861b. Velykden' u Podolian (Po povodu — Byta Podolian, Sheikovskoho). [Easter in Podolians (Concerning the “Life of Podolians” by Sheikovskiy)]. *Osnova. Yuzhno-russkii literaturno-ucheny vestnik. [Osnova. South Russian Literary and Scientific Bulletin]*. № 11–12. P. 26–71. [In Ukrainian].

Shalak, O. 2016. Doslidzhennia Kalenyka Sheikovskoho: tematyka, metodyka, edytsiia. [Research on Kalenyk Sheikovskiy: Topics, Methodology, Edition]. *Narodoznachchi zoshyt*. № 3. P. 542–548. [In Ukrainian].

Shalak, O. 2023. Naukova spivpratsia Kalenyka Sheykovskoho i Borysa Hrinchenka kriz' pryzmu epistoliarnoho naratyvu. [Scientific Collaboration of Kalenyk Sheykovskyi and Borys Hrinchenko Through the Lens of Epistolary Narrative]. *Synopsis: Text, Context, Media*. № 29 (3). P. 206–212. Available at: <https://doi.org/10.28925/2311-259x.2023.3.7>

Sheikovskiy, K. V. 1859. *Byt' podolian: izdaiemyi K. Sheikovskym*. [Life of the Podolians: Published by K. Sheikovskiy]. Vol. 1. Issue 1. VI. 71 p. [In Russian].

Sheikovskiy, K. V. 1860. *Byt' podolian: izdavaemyi K. Sheikovskim*. [The Life of Podolians: Published by K. Sheikovskiy]. Kyiv, 1860. Vol. I. Issues 1, 2. Pp. III–IV. [In Ukrainian].

Sheikovskiy, K. 1861a. *Opyt yuzhnorusskoho slovaria. Trud K. Sheikovskoho*. [Experiment in South Russian Dictionary. Work by K. Sheikovskiy]. In 4 vol. Vol. I: A — Z. Issue 1: A — B. Kyiv, 224 p. (Preface, pp. V–XVII). [In Ukrainian].

Sheikovskiy, K. V. 1861b. *Domashnia nauka*. [Home Science]. Kyiv: Druk. I. i A. Davydenka. 19 p. [In Ukrainian].

Sheikovskiy, K. V. 1883. *Opyt yuzhnorusskoho slovaria. Trud K. Sheikovskoho*. [Experiment in South Russian Dictionary. Work by K. Sheikovskiy]. Vol. V: T–Yu. Issue 1. Moscow: R. Lissner & Yu. Roman Typography. [In Ukrainian].

Sheikovskiy, K. V. 1984. *Entsyklopediia ukrainoznavstva: Slovnykova chastyna*. [Encyclopedia of Ukrainian Studies: Lexical Section]. [In 11 vols.] / Shevchenko Scientific Society; Chief Editor Prof. V. Kubiiiovych. Paris — New York: Molode Zhyttia, 1984. Vol. 2 [Vol. 10]: Khmelnytskyi Borys — Yatskiv. P. 3836–3837. [In Ukrainian].

УДК 639.1.057/642.4:712.26(477)

DOI: 10.20535/2307-5244.60.2025.338315

В. С. Церклевич

ORCID: 0000-0001-7925-780X

*Хмельницький університет управління та права
ім. Леоніда Юзькова;*

Інститут Адама Міцкевича (Варшава, Республіка Польща)

V. Tserklevych

Leonid Yuzkov Khmelnytskyi University of Management and Law;

Adam Mickiewicz Institute (Warsaw, Republic of Poland)

МИСЛИВСЬКІ БЕНКЕТИ УКРАЇНСЬКОЇ ШЛЯХТИ НА ПРИКЛАДІ МАСТНОСТЕЙ РОДУ ПОТОЦЬКИХ У АНТОНІНАХ

*Hunting Feasts of the Ukrainian Nobility on the Example
of the Estates of the Potocki Family in Antoniny*

Гастрономічна історія України в ХХІ ст. звільняється від колоніальних та постколоніальних стереотипів, аргументовано виходячи за межі трактування національної кухні та гастрономічної традиції як винятково рустикальної. Візія статті — реконструювати і представити складний і недосліджений в українській історичній науці феномен